

Kulin-emléktábla avatás Nagyszalontán

Ez év április 27-ére sikerült megszervezni a nagyszalontai (Salonta, Románia) Muncii (Tenkei) utcai egykori Kulin-ház falára erősített fekete márványtábla avatását. A Magyar Csillagászati Egyesület, a hazai és a nagyszalontai rokonok, ismerősök, amatőrök és Kulin György tisztelőinek összefogása, anyagi támogatása és önzetlen munkája eredményeképp volt kitzítható a kis ünnepség a György-naphoz közeli időpontra.

Budapestről bérelt busz indult a szép számú családtagokkal és velem, aki elháríthatatlan vis maiorok folytán csak egyedül képviseltem az MCSE-t. Az utasok között volt Kulin György özvegye, négy gyermeke családostól — és az oldalági rokonok, köztük a két képviselő, Ferenc és Sándor. Szolnokon csatlakozott a családhoz a már áttelepült unokaöccs, Bagosi Attila mérnök is, aki ugyancsak sokat tett az emléktábla megvalósításáért.

A Gyula melletti határon már várta a buszt Márki-Zay Lajos tanár, a csillagászat egyik legaktívabb ismeretterjesztője. Ő létesített bemutatóhelyet a gyulai nagyszálló (volt SZOT-szálló) tetején. Jelenleg az egykori TIT kezelésében tönkrement bemutató csillagvizsgáló felújítását vezeti. A kiváló szervező amatőr, aki szálla volt a megyei TIT-szervezet szemében, gyakran kísért át a határon turistacsoportokat, és vezette őket az erdélyi tájakon és városokban. Ismeretségének és gyakorlatának köszönhetően percek alatt átjutottunk a határon.

A szalontai rokonokkal-ismerősökkel a temetőnél találkoztunk. A bejáratól mindjárt jobbra látható Arany László, Szél Kálmáné Arany Julianna és gyermeke, Piroska sírja. A család Kulin György és testvérei, Viktor sírjánál gyülekeztek, majd meglátogatták a kiterjedt rokonság itt elhunyt tagjainak sírját.

A busz ezután sokat forgolódott Szalonta szűk, és annak idején a belövési veszély elkerülése érdekében kanyargósra alakított utcáin, hogy utasai megtekinthessék a család- és irodalomtörténet szempontjából nevezetes épületeket. Így láttuk Kulin György — azóta átépített — szülőházát, az Arany-házat — amely már kb. negyedik utóda az egykor ott állt bogárhátú öreg háznak, ahol a költő született. De az udvaron még áll az eperfa, amely talán az egykor feketén bólingatónak kései sarja. De láttuk Sinka István és Zilahi Lajos szülőházát is.

A családtagok a család és főként Kulin György nagy tisztelője, Dánielisz Endre házában élvezhették az Arany János Múzeum egykori igazgatójának, a közírónak és családjának vendégszeretetét. Ő írt Kósa-Kiss Attilával közösen a Bihari Napló aznapi számába cikket Ma Szalontán Kulin György emléktáblát avatnak címmel. Az emléktábla elhelyezése és a megrendezés terén a Kósa-Kiss családnak nagy érdemei vannak.

Ottani idő szerint délután 4 órakor kezdődött az ünnepség a letakart tábla alatt. A családtagokkal együtt legalább 150-en álltak körül a ház bejáratának előterét, ahol elsőként Dánielisz Endre mondta el Kulin Györgyöt és munkásságát méltató beszédét. Csukás Mátyás Kulin Mit mondanak a csillagok? c. könyvből a szerző gyermek- és ifjúkorát idéző részből olvasott fel. Ezt követte az én beszédem, amelyben a nemzetiségek felett álló tudomány művelőjének, az amatőrmozgalom megteremtőjének és vezető egyéniségének érdemeit méltattam. Két diákány Kányádi Sándor Tűnődés a

csillagok alatt, ill. Eminescu A csillagokig (fordította Dsida Jenő) c. versét szavalta el, majd a Kulin család legidősebb férfi tagja, Kulin Sándor beszélt arról, hogy hogyan emlékeznek, mit jegyeztek meg Kulin György eszméiből a fiatalabb generációk tagjai. Végül az abban a házban lakó Rác Géza primás és társa kíséretével a jelenlévők két "csillagászati vonatkozású" népdalt énekelték el (Csillagok, csillagok, Elindultam szép hazámból).

A fekete márvány emléktábla leleplezése után kerültek helyükre a koszorúk, amelyeket a család, az RMDSZ és természetesen a magyarországi és romániai amatőrök küldtek erre a távoli, de hozzánk oly közel álló ünnepségre.

PONORI THEWREWK AURÉL

Egy mozgalom születése^{*}

Kedves Barátaim! Bevezetőként szeretném elmondani azt a hihetetlennek tűnő tényt, hogy már elmúltam harminc esztendő, amikor először néztem nagyobb csillagászati távcsőbe. Addig az én csillagászati élményem a nagyszalontai égbolt volt és 1910-ben a Halley-üstökös. Ennek hatására azonban sokkal inkább féltém a csillagoktól — öt éves voltam akkor —, mint vonzódtam volna hozzájuk.

1927-ben beiratkoztam a tudományegyetemre, és 1932-ben diplomáztam. Abban az időben nem lehetett állást kapni. Mint állástalan diplomás kerültem havi nyolcvan pengő fizetéssel a Svábhegyi (ma Szabadság-hegy) Csillagvizsgálóba. Akkoriban főnyereménynek számított, ha valaki díjtalan gyakornoki állást kapott, amiért semmi fizetés, még útiköltség térítés sem járt.

A csillagvizsgálóban először adminisztratív teendők voltak: az akkori igazgató, Tass Antal mellett könyvelési-adminisztratív munkákat végeztem, majd a pontosidő-szolgálat volt a feladatom: minden nap pontosidő-jelket kellett venni és az intézetben levő órákat ehhez igazítani. Később az egyik kis kupolában ékfotométeres változócsillag-megfigyeléseket végeztem. Csak ezután kerülhetett sor arra, hogy a hatvan centis nagyműszerrel fényképezhessek.

Abban az időben az évkönyvekben a sorszámozott kisbolygók száma kb. 1400 volt. Ma már túl vagyunk a 3000-en is. Az én feladatom az volt, hogy az évkönyvekben megadott, előre számított pozíciókat hasonlítsam össze az észlelt pozíciókkal, és a kettőnek a különbségét közöljem a berlini intézettel. Minden derült éjszakát kint töltöttem a kupolában, akkor is, ha mínusz húsz fok volt a hideg.

A kisbolygók fényképezésére a hatvan centis nagyműszer nem nagyon alkalmas. A 3600 mm-es fókuszt azt jelenti, hogy 9x12 cm-es lemezen a kihasználható látómező mindössze 1,5 négyzetfok. Ezért gyakran előfordult, hogy a kisbolygó pozíciója annyira eltért már az előre számítottól, hogy nem is volt rajta a lemezen. De nagyon sokszor előfordult, hogy egy-egy lemezen két vagy három kisbolygót is találtam. Részt vettem az Eros-programban is, amely a Föld—Nap távolság pontosabb meghatározását szolgálta.

* A CSBK 1986-os szobathelyi találkozásán elhangzott előadás szövege